

บทที่ 3

ผลการศึกษาโครงสร้างการผลิตและการตลาดของการเลี้ยงโคขุนใน จังหวัดเชียงใหม่

ในบทนี้ จะเป็นการวิเคราะห์โครงสร้างของการผลิตและการตลาด ของการเลี้ยงโคขุนใน
จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนการวิเคราะห์ปัจจัยที่จะทำให้ เกษตรกรได้รับผลสำเร็จในการเลี้ยงโค
ขุน โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ของการเลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ติดกัน
เกษตรกรที่เลี้ยงโคขุน ในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

3.1 การผลิตโคขุนในประเทศไทย

3.1.1 การผลิตโคขุน จำแนกตามภาค

การเลี้ยงโคขุนในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีการเลี้ยงมากที่สุดอยู่ที่บริเวณภาคกลาง รองลงมา คือ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ภาคใต้และภาคเหนือตามลำดับ จากรายงานของกรมปศุสัตว์ ปี 2537
ตามตารางที่ 3.1 แสดงให้เห็นว่าภาคกลางมีการเลี้ยงโคขุนในอัตราประมาณร้อยละ 40 ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือมีการเลี้ยงอยู่ในอัตราประมาณร้อยละ 30 ภาคใต้มีการเลี้ยงอยู่ในอัตรา
ประมาณร้อยละ 20 และภาคเหนืออัตราประมาณร้อยละ 10 ตามลำดับ

จากตารางที่ 3.1 พอจะสรุปได้ว่าการเลี้ยงโคขุนในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย การเลี้ยง
ในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังมีการเลี้ยงอยู่ในระดับปริมาณเดิมหรือเพิ่มขึ้นใน
แต่ละปีบางส่วน ส่วนการเลี้ยงในภาคใต้มีอัตราการเลี้ยงลดลง จากปี 2535 ถึงปี 2537 ลดจาก
จำนวนร้อยละของผู้เลี้ยง ร้อยละ 19 ในปี 2535 และเหลือเพียงจำนวนร้อยละ 13 ในปี 2537
ส่วนภาคเหนือ การเลี้ยงโคขุนอยู่ในระดับเพิ่มขึ้นหรือลดลงเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้อาจจะมาจากขาด
การพัฒนาและสนับสนุนจากภาครัฐ ในด้านโครงสร้างการผลิตและการตลาด

ตาราง 3.1 จำนวนการเลี้ยงโคขุนจำแนกตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

ภาค	ปี/ร้อยละของจำนวนโคขุนทั่วประเทศ		
	2535	2536	2537
กลาง	38	41	42
ตะวันออกเฉียงเหนือ	32	32	33
ใต้	19	14	13
เหนือ	11	13	12

ที่มา : กองแผนงาน กรมปศุสัตว์ ปี 2537

3.1.2 การใช้พื้นที่ในการผลิตโคขุน

พื้นที่ดำเนินการในการเลี้ยงโคขุนตามภาคต่าง ๆ นั้น ก็เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่ทำให้การเลี้ยงโคขุนในประเทศไทย ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ตารางที่ 3.2 แสดงให้เห็นว่าภาคที่มีพื้นที่ในการเลี้ยงโคขุนมากที่สุดคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ ซึ่งพื้นที่ดำเนินการจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประสิทธิภาพการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงดีขึ้น

ตารางที่ 3.2 แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของการเลี้ยงโคขุนจะอยู่ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุดคิดเป็นประมาณร้อยละ 45 รองลงมาคือ ภาคเหนือมีอยู่ในอัตราประมาณร้อยละ 25, ภาคกลางอัตราประมาณร้อยละ 20, และภาคใต้มีอัตราประมาณร้อยละ 10 ทำให้รู้ว่าการเลี้ยงโคขุนจำเป็นต้องใช้พื้นที่ดำเนินการในการเลี้ยงพอสมควร เพื่อให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพ ภาคที่มีพื้นที่ดำเนินการเลี้ยงจำนวนน้อย ก็จะทำให้ผลผลิตที่ผลิตได้ในแต่ละปีมีน้อย และพื้นที่ดำเนินการจะมีอัตราลดลงในของแต่ละภาคคล้าย ๆ กัน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะมีการใช้พื้นที่บางส่วนที่เคยเลี้ยงโคขุน มาพัฒนาเป็นพื้นที่อสังหาริมทรัพย์ จะเห็นได้จากปริมาณพื้นที่ภาคกลางมีการลดจำนวนพื้นที่ใช้จากเดิมประมาณปี 2535 จาก 17,000 ไร่ เหลือเพียงประมาณ 10,000 ไร่ในปี 2537 และภาคอื่น ๆ ที่มีอัตราลดลงตามลำดับแตกต่างกันไป จึงเป็นผลกระทบให้ปริมาณการเลี้ยงโคขุนในประเทศไทย มีอัตราการเลี้ยงลดลงไปเป็นจำนวนมากในแต่ละปี

ตาราง 3.2 จำนวนพื้นที่ในการเลี้ยงโคขุนจำแนก ตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

ภาค	ปี/พื้นที่ในการเลี้ยงโคขุน (หมื่นไร่)	2537
กลาง	1.7 (22.13)	1.16 (27.16) (19.00)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	2.8 (36.45)	1.92 (49.57) (49.81)
ใต้	1.3 (16.92)	1.02 (17.31) (24.53)
เหนือ	1.88 (25.13)	1.79 (15.97) (7.29)

ที่มา : กองพืชอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ 2537

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึงจำนวนร้อยละของพื้นที่ดำเนินการโครงการ

ตารางที่ 3.3 แสดงให้เห็นว่า การเลี้ยงโคขุนในประเทศไทยนั้น เป็นกิจกรรมด้านปศุสัตว์ด้านหนึ่งที่มีโอกาสก่อให้เกิดรายได้แก่ผู้เลี้ยง เป็นจำนวนมากดังจะเห็นได้จากมูลค่าของผลผลิตที่ได้ และหากมีการปรับปรุงโครงสร้างการผลิตและการตลาด ให้สอดคล้องกันและมีคุณภาพมากขึ้น จะทำให้ผู้เลี้ยงมีรายได้จากการเลี้ยงโคขุนมากขึ้น และมีประสิทธิภาพในการเลี้ยงเพิ่มขึ้นกว่าเดิม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จำนวนการเลี้ยงโคขุนในประเทศไทยปี 2533 มีจำนวนมากเนื่องจากมีพื้นที่ดำเนินการมาก แต่ต่อมาเมื่อพื้นที่ดำเนินการลดลง มีผลทำให้การเลี้ยงโคขุนลดลงตามลำดับ เหลือเพียง 96, 224 ถึงในปี 2537 และในอนาคตปีต่อ ๆ ไป หากไม่มีการพัฒนาโครงสร้างการผลิตและการตลาดโคขุน ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นแล้ว ปริมาณการเลี้ยงของโคขุนภายในประเทศอาจลดลงได้

ตาราง 3.3 จำนวนการเลี้ยงโคขุนในประเทศไทย

ปี พ.ศ.	จำนวนตัว	คิดมูลค่า (ส่วนมาก)
2533	105,724	157.24
2534	89,772	134.50
2535	97,677	146.20
2536	103,383	188.46
2537	96,224	148.50

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ปี 2537

3.1.3 สายพันธุ์ของโคขุน การเลี้ยงโคขุนในประเทศไทย มีการคัดเลือกพันธุ์มาทำการเลี้ยงขุน หลายสายพันธุ์ ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ลูกผสมที่มีสายเลือดพันธุ์ที่ผสมอยู่ร้อยละ 50 ขึ้นไป เพราะสามารถให้อัตรากาการเจริญเติบโตดี และทนทานต่อโรคระบาดสัตว์สูง เช่น อเมริกันบรามันห์ ชาโรเลย์ ฮินดูบราซิล ขาวลำพูนและชีบุรี

ตารางที่ 3.4 แสดงให้เห็นว่า ปริมาณการเลี้ยงโคขุน ของเกษตรกรเมื่อจำแนกตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยและจำแนกตามสายพันธุ์ที่เลี้ยงกัน แล้วจะมีการเลี้ยงสายพันธุ์ อเมริกันบรามันห์มากที่สุดอยู่ที่ภาคกลางประมาณร้อยละ 37.12 รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณร้อยละ 26.62, สายพันธุ์, ฮินดูบราซิล มีการเลี้ยงมากที่สุดที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณร้อยละ 32.89 รองลงมาคือ ภาคกลางมีอยู่ประมาณร้อยละ 27.78 ส่วนสายพันธุ์ชาโรเลย์ มีการเลี้ยงมากที่สุด ที่ภาคกลางประมาณร้อยละ 32.18 และรองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประมาณร้อยละ 29.42 รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณร้อยละ 34.43 และสำหรับพันธุ์ชีบุรี มีการเลี้ยงมากที่สุดที่ภาคเหนือมีอยู่ประมาณร้อยละ 37.66 และรองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอยู่ประมาณร้อยละ 34.10 จากตารางดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงโคขุนในภาคใต้มีปริมาณน้อยกว่าภาคอื่น ๆ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากพื้นที่ดำเนินการเลี้ยงมีจำนวนน้อยกว่าภาคอื่น ๆ

ตาราง 3.4 แสดงปริมาณการเลี้ยงโคขุนจำแนกตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

ภาค	อเมริกันบริรามันท์	อินดูบราซิล	ซาโรเลย์	ชาวลำพูน	ชีบูร์
กลาง	37.12	27.78	32.18	17.38	19.98
ตะวันออกเฉียง	26.62	32.89	29.20	34.43	34.10
เหนือ	11.88	21.06	17.99	9.32	8.26
ใต้	24.38	18.27	20.63	38.42	37.66
เหนือ					

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ปี 2537

3.2 การผลิตโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่

3.2.1 การผลิตโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นที่นิยมเลี้ยงและมีการเลี้ยงอย่างแพร่หลายมาตั้งแต่ปี 2532 ตารางที่ 3.5 แสดงให้เห็นว่าในจังหวัดเชียงใหม่มีการเลี้ยงโคขุนตามอำเภอต่าง ๆ เพียง 10 อำเภอ ซึ่งการเลี้ยงโคขุนนั้นเป็นการเลี้ยงแบบจริงจังและเป็นการค้า นอกจากนี้แล้ว อำเภอพร้าวเป็นอำเภอที่มีการเลี้ยงโคขุนมากที่สุดของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีการเลี้ยงในปี 2537 อยู่ 932 ตัว และรองลงมาคืออำเภอสันกำแพง และอำเภอจอมทองตามลำดับ ซึ่งมีการเลี้ยงอยู่ 839 ตัว และ 818 ตัว ตามลำดับ

ตาราง 3.5 ในปี 2537 การเลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2537 จำแนกตามอำเภอ

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนโคขุน (ตัว)
1	จอมทอง	818
2	ดอยเต่า	514
3	ดอยสะเก็ด	712
4	พร้าว	932
5	แม่แตง	217
6	สันกำแพง	839
7	สันทราย	674
8	สันป่าตอง	577
9	หางดง	132
10	ฮอด	343

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์เขต 5 จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2537

3.2.2 การใช้พื้นที่ในการผลิตโคขุน

ตารางที่ 3.6 แสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงโคขุนในปี 2533 มีการใช้พื้นที่ในการเลี้ยงโคขุนประมาณ 6 ไร่ต่อ 1 ตัว และการใช้พื้นที่ดังกล่าวนี้มีอัตราลดลงเหลือเพียง 4.22 ไร่ต่อ 1 ตัว ในปี 2537 ทั้งนี้ อาจจะเนื่องมาจากพื้นที่ดำเนินการถูกพัฒนาเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยประเภทโครงการบ้านจัดสรร เพิ่มมากขึ้นจึงทำให้อัตราการเลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่ลดลง และอัตราส่วนการเลี้ยงคาดว่าจะลดลงไปเรื่อย ๆ ตราบใดที่ยังไม่มีการปรับปรุงโครงสร้างการผลิตโคขุนของจังหวัดเชียงใหม่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม

ตาราง 3.6 พื้นที่การเลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่

ปี พ.ศ.	จำนวนโคขุน (ตัว)	พื้นที่ในการเลี้ยง (100)ไร่	พื้นที่การเลี้ยงต่อตัว (ไร่)
2533	2120	13.06	6.16
2534	3472	22.77	6.55
2535	5981	26.46	4.42
2536	6722	28.22	4.19
2537	5769	24.36	4.22

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรภาคเหนือ ปี 2536

3.2.3 สายพันธุ์ของโคขุน การเลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่ามีการเลี้ยงโคขุนอยู่ส่วนใหญ่ประมาณ 4 สายพันธุ์ คือพันธุ์อเมริกา บรามันห์, พันธุ์ฮินดูบราซิล, พันธุ์ซิมบูร์และพันธุ์ชาวลำพูน ส่วนพันธุ์อื่น มีการเลี้ยงน้อยมาก จากตาราง 3.7 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่ เดิมมีการเลี้ยงโคขุนสายพันธุ์อเมริกันบรามันห์มากที่สุด และรองลงมาคือพันธุ์ซิมบูร์, พันธุ์ชาวลำพูนและพันธุ์ฮินดูบราซิล ตามลำดับ จากสถิติการเลี้ยงของ สายพันธุ์ปี 2537 มีการเลี้ยงโคขุนสายพันธุ์อเมริกันบรามันห์มากที่สุดถึงร้อยละ 44.75 รองลงมาพันธุ์ซิมบูร์ร้อยละ 39.01 ส่วนที่มีการเลี้ยงอยู่จำนวนน้อยที่สุดคือพันธุ์อื่น ๆ ได้แก่ที่มีได้กล่าวไว้ใน 4 สายพันธุ์นี้ และอัตราการเลี้ยงของสายพันธุ์ชาวลำพูนมีอัตราลดลงไปมาก ทั้งนี้เนื่องจากหาพันธุ์มาเลี้ยงลำบาก เพราะในประเทศไทยสายพันธุ์นี้มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการนำมา

เป็นสายพันธุ์ในการขุน ซึ่งจะเพิ่มจากการเลี้ยงในปี 2534 มีอยู่ร้อยละประมาณ 11.82 และลดเหลือเพียงร้อยละประมาณ 7.83 เท่านั้นในปี 2537

ตาราง 3.7 สายพันธุ์ โคขุนที่เลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่

สายพันธุ์	ปี/จำนวนผู้เลี้ยงโคขุน(ร้อยละ)			
	2534	2535	2536	2537
อเมริกันบรามันท์	46.21	54.32	37.22	44.75
ฮินดูบราซิล	13.32	14.82	9.44	7.22
ชีบุรี	25.63	29.17	35.62	39.01
ขาวลำพูน	11.82	8.33	15.52	7.83
อื่น ๆ	3.02	2.36	2.20	1.37

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์เขต 5 จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2537

3.2.4 ลักษณะการเลี้ยงโคขุน การเลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะการเลี้ยงอยู่ 3 ลักษณะคือ

ก. การเลี้ยงโคขุนแบบกัก เป็นการเลี้ยงที่ให้กักโคขุนในคอกเลี้ยงตลอดเวลาและนำอาหารหรือวัตถุดิบมาไว้อยู่กับสัตว์ภายในคอกให้มีกินอยู่ตลอดเวลาหรือให้อาหารเป็นบางเวลาพร้อมจัดหาน้ำกินอยู่เสมอ

ข. การเลี้ยงปล่อย เป็นการเลี้ยงปล่อยในแปลงหญ้าหรือปล่อยในฟางข้าวและจัดอาหารชั้นให้กินปนกันไปด้วย

ค. การเลี้ยงแบบครึ่งกักครึ่งปล่อย เป็นการเลี้ยงแบบปล่อยประมาณ 2 เดือนแล้วนำมา กักอีกประมาณ 2 เดือน ก่อนนำส่งขาย เพื่อลดต้นทุนการผลิต

จากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรภาคเหนือ ทำให้ทราบว่า การเลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่ จะต้องใช้ลักษณะการเลี้ยงให้ตรงกันลักษณะสายพันธุ์ จะทำให้มีประสิทธิภาพในการเลี้ยงมากขึ้น และจะประสบความสำเร็จสูง

จากตาราง 3.8 แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนนิยมการเลี้ยงแบบกักมากที่สุด ส่วนสายพันธุ์ที่ชอบเลี้ยงนั้นเป็นสายพันธุ์ลูกผสมเช่น อเมริกัน บรามันท์ และฮินดูบราซิล ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 66.76 และ 71.32 ตามลำดับ ส่วนการเลี้ยงโคขุนสายพันธุ์พื้นเมือง นิยมการเลี้ยงแบบ

ปล่อยในแปลงหญ้าและเลี้ยงแบบครึ่งกัก ครึ่งปล่อยตามลำดับ ซึ่งสายพันธุ์ที่นิยมการเลี้ยงแบบครึ่งกักและครึ่งปล่อยมากคือ พันธุ์ซีบูร์ และขาวลำพูน มีถึงร้อยละ 55.59 และร้อยละ 36.33 ตามลำดับ

ตาราง 3.8 ลักษณะการเลี้ยงโคขุนจำแนกตามสายพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีการเลี้ยง	อเมริกันพื้นที่	สายพันธุ์ (ร้อยละ)		
		อินดูบราซิล	ซีบูร์	ขาวลำพูน
ขุนกักในคอก	66.76	71.32	34.26	39.29
ขุนปล่อยแปลงหญ้า	12.44	14.06	21.33	24.38
ขุนครึ่งกักครึ่งปล่อย	20.8	14.62	55.59	36.33

3.2.5 ต้นทุนรายรับ และกำไรการเลี้ยงโคขุน ต้นทุนของการเลี้ยงโคขุน ของเกษตรกรในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีอยู่ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. ต้นทุนทางตรง ได้แก่ค่าพันธุ์สัตว์, ค่าวัตถุดิบอาหารสัตว์, ค่าจ้างแรงงานและค่าคอกเบี้ยเป็นต้น
2. ต้นทุนทางอ้อม ได้แก่ต้นทุนที่ใช้ปรับปรุงในการเลี้ยง เช่นใช้ไม้มาดัดแปลงเป็นโรงเรือนเลี้ยงสัตว์เป็นต้น

จากการสอบถามผู้เลี้ยงสัตว์โคขุน ทำให้ทราบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ของอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ได้เปรียบเทียบการใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์เป็นจำนวนมาก เพียงพอต่อการเลี้ยงโคขุนในแต่ละรุ่นเป็นอย่างดี เนื่องจากอำเภอพร้าวมีวัตถุดิบอาหารสัตว์อยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้ลดต้นทุนแปรผันลง ได้เป็นจำนวนมากทำให้ต้นทุนเฉลี่ยของการเลี้ยงโคขุนมีค่าต่ำลง และก่อให้เกิดผลกำไรแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็นอย่างดี แต่การที่ต้นทุนมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนตัวที่จะนำมาเลี้ยง และความแตกต่างของสายพันธุ์ที่จะใช้ในการนำมาเลี้ยง ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่นำมาเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคขุนเป็นอย่างมาก จากการศึกษาพบว่า สายพันธุ์แต่ละชนิดมีต้นทุน ในการเลี้ยงแตกต่างกันไป ตามตารางที่ 3.9 ที่แสดงต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตและผลกำไรที่สุทธิได้ต่อตัวในการเลี้ยงในแต่ละรุ่น ทำให้พบว่าสายพันธุ์ที่มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยสูงที่สุดในการเลี้ยงโคขุนในจังหวัดคือพันธุ์อินดูบราซิล มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยตัวละ 23.55 บาทต่อวัน รองลงมาคือพันธุ์อเมริกันบรามันท์ ซึ่งมีต้นทุนในการผลิตตัวละ 23.18 บาท, พันธุ์ซีบูร์ มีต้นทุนเฉลี่ยใน

การผลิตตัวละ 22.30 และพันธุ์ขาวลำพูนมีต้นทุนเฉลี่ยตัวละ 21.02 บาทตามลำดับ ในการเลี้ยง ต่อวัน และผลกำไรที่ได้รับมากที่สุดในการเลี้ยงต่อวันได้แก่การเลี้ยงโคขุนสายพันธุ์ อเมริกัน บรามันท์ เฉลี่ยวันละ 27.43 บาท รองลงมาคือสายพันธุ์อเมริกันบรามันท์ วันละ 27.06 บาท, พันธุ์ชีบูร์วันละ 24.40 บาทและขาวลำพูน วันละ 24.25 บาท

ตารางที่ 3.9 ต้นทุนการผลิตรายวัน และกำไรสุทธิต่อตัว จำแนกตามสายพันธุ์

สายพันธุ์	ต้นทุน (บาท)	รายวัน (บาท)	กำไร สุทธิ (บาท)	ต้นทุน เฉลี่ย/วัน (บาท)	กำไร สุทธิ เฉลี่ย/วัน	หมายเหตุ
อเมริกันบรามันท์	1352	16412	3822	23.18	27.43	ระยะขุน
ฮินดูบราซิล	14650	16260	3610	23.55	27.06	120 วัน
ชีบูร์	8922	11233	2311	22.30	24.40	
ขาวลำพูน	9210	11880	2670	21.02	24.25	

ที่มา: กองพืชอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ 2536

3.2.6 แหล่งเงินทุน ของการเลี้ยงโคขุน ตาราง 3.10 แสดงให้เห็นถึงแหล่งโคขุนที่เกษตรกรใช้ในการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกรในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ บางรายใช้ทุนส่วนตัวของตนเองดำเนินการเลี้ยงโคขุน ทั้งหมด แต่บางรายใช้ทั้งต้นทุนส่วนตัวและที่กู้มาจากสถาบันการเงิน และบางรายใช้ทุนจากสถาบันทั้งหมด เช่นกู้มาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

จากตารางใน 3.10 แหล่งการใช้ทุนส่วนตัวในการเลี้ยงโคขุน เกษตรกรที่เลี้ยงใช้ทุนส่วนตัวร้อยละประมาณ 3.10 ใช้ทุนส่วนตัวบางส่วน ร้อยละประมาณ 27.89 และใช้ทุนจากแหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงิน ร้อยละประมาณ 42.96 ทำให้ทราบว่าในการเลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่ ทุนที่ใช้ในการเลี้ยงนั้นส่วนใหญ่กู้จากสถาบันการเงิน และรองลงมาคือ ใช้ทุนส่วนตัวทั้งหมด และทุนส่วนตัวเป็นบางส่วน ตามลำดับ

ตาราง 3.10 แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเลี้ยงโคขุน

ลักษณะทุนดำเนินการ	จำนวนผู้เลี้ยงโคขุน				รวม
	ปี 2534	ปี 2535	ปี 2536	ปี 2537	
ทุนส่วนตัวทั้งหมด	93 (22.85)	68 (20.54)	266 (34.06)	288 (30.86)	715 (29.15)
ทุนส่วนตัวบางส่วน	102 (25.06)	74 (22.36)	210 (26.88)	298 (31.94)	684 (22.89)
ทุนที่กู้มาจากสถาบันการเงิน	212 (52.09)	189 (42.90)	305 (60.94)	347 (37.2)	1053 (42.96)

ที่มา: สำนักงานปศุสัตว์ จังหวัดเชียงใหม่ 2537

ตารางที่ 3.11 พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่มีการใช้ทุนกู้จากสถาบันการเงินมาดำเนินการเลี้ยงโคขุน แตกต่างกันไป และเกษตรกรของแต่ละกลุ่มการเลี้ยงใช้ทุนดำเนินการในอัตราส่วนไม่เท่ากัน คือกลุ่มที่ใช้ทุนดำเนินการจากสถาบันการเงินมากกว่า 30,000-50,000 บาท ซึ่งมีจำนวนถึง 84 ราย คิดเป็นร้อยละ 56 ของผู้เลี้ยงทั้งหมด และกลุ่มที่ใช้ทุนดำเนินการมากกว่า 50,000 บาท ซึ่งมีจำนวนถึง 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.44 ของผู้เลี้ยงโคขุนทั้งหมด

ตาราง 3.11 จำนวนทุนเงินกู้จากสถาบันการเงิน ของผู้เลี้ยงโคขุนอำเภอพร้าว

ทุนดำเนินการ (บาท)	สหกรณ์	เกษตรกรรายย่อย	รวม
10,000-30,000	12 (16.0)	10 (13.33)	22 (14.66)
มากกว่า 30,000- 50,000	44 (58.66)	40 (53.33)	84 (56.0)
มากกว่า 50,000	19 (25.34)	25 (33.34)	44 (29.44)

ที่มา: สสำรวจ

หมายเหตุ: จำนวนตัวเลขในวงเล็บ หมายถึงจำนวนร้อยละของผู้ประกอบการดำเนินโครงการ

3.3 โครงสร้าง การตลาดของการเลี้ยงโคขุนในประเทศไทย

การศึกษาของสำเริง วรศรี (2535) เกี่ยวกับโครงสร้างการตลาดโคขุนในประเทศไทยพบว่า การส่งโคขุนจากผู้เลี้ยงโคขุน ผ่านพ่อค้าคนกลางส่งในตลาดนัด ค้าสัตว์หรือพ่อค้าขายส่งในท้องถิ่น จากภูมิภาคแล้วนำไปสู่โรงฆ่าสัตว์ในท้องถิ่นหรือในกรุงเทพมหานครแล้วออกจำหน่ายแก่ พ่อค้าขายปลีก และขายส่งในจังหวัดนั้น ๆ โรงฆ่าสัตว์จนถึงผู้บริโภคภายหลัง

ส่วนการศึกษาของประสิทธิ์ คำภูแสน (2530) และชัยยา อ้อยสูงเนิน (2533) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงแบบระบบรายย่อยกับระบบสหกรณ์ในเขตภาคเหนือ นั้น ถ้าเป็นการเลี้ยงแบบระบบสหกรณ์ มีวิธีการตลาดเพิ่มขึ้นมาคือ เมื่อสหกรณ์เป็นผู้รับซื้อโคขุนจากผู้เลี้ยงแล้ว จะเป็นผู้นำส่งแก่ผู้ค้าส่งภายในจังหวัดเองบางส่วน (กรณีสัตว์เลี้ยงของสมาชิกมีน้ำหนักต่ำกว่า 350 ก.ก.) แล้วนอกนั้นนำส่งต่างประเทศทั้งหมด นอกจากนี้ตลาดในระบบการผลิตของเกษตรกรรายย่อยและระบบกลุ่มยังมีการแยกตลาดออกไปโดยเฉพาะอีก ถ้าเป็นระบบรายย่อย จะนำส่ง ผ่านพ่อค้าตลาดนัดสัตว์ แล้วส่งโรงฆ่าในท้องถิ่น แต่ถ้าเป็นระบบกลุ่มใหญ่จะมีการขายผ่านระบบพ่อค้าคนกลางแล้วส่วนหนึ่งเข้าในโรงฆ่าสัตว์ อีกส่วนหนึ่งจะนำเข้าสู่โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์ แล้วนำสู่ผู้บริโภคระดับชั้นสูงเช่นภัตตาคารหรือโรงแรมระดับชั้นสูง เป็นต้น

ตลาดของโคขุนประเทศไทยมีอยู่ 2 ตลาด คือตลาดภายในซึ่งเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ ซึ่งเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก ตารางที่ 3.11 แสดงให้เห็นว่าการผลิตโคขุนในประเทศไทยเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคถึงร้อยละ 95 ที่เหลือเป็นการส่งออก นอกจากนั้นแล้วจะเห็นว่าตลาดที่รับซื้อโคขุนมีอยู่เพียงไม่กี่ประเทศทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าตลาดส่งออกประเทศที่รับซื้อโคขุนของไทยได้แก่ประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์เท่านั้น นอกจากนี้การผลิตโคขุนในประเทศไทยในสภาพปัจจุบันก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคอยู่แล้ว จึงทำให้มีการลักลอบนำสัตว์อื่น เช่น โค กระบือเข้ามาจากประเทศข้างเคียง

นอกจากนี้ตลาดภายในประเทศยังแบ่งออกเป็นอีก 2 ตลาด คือ ตลาดภายในเพื่อการบริโภคและตลาดภายในเพื่อการใช้งาน ตามตาราง 3.12 แสดงให้เห็นว่าในจำนวนโคขุนที่ผลิตขายในตลาดภายในประเทศจะมีการขายโคขุนเพื่อใช้แรงงานในประเทศไทยประมาณร้อยละ 10 และเพื่อการบริโภคถึงร้อยละประมาณ 90

ตาราง 3.12 แสดงตลาดซื้อ-ขายโคขุนของประเทศไทย

ประเภทตลาด	จำนวนร้อยละโคขุนที่ส่งขายตลาด			
	ปี 2535	ปี 2535	ปี 2536	ปี 2537
ตลาดภายในประเทศ	95.04	94.20	94.62	94.08
ตลาดในต่างประเทศ	4.96	5.80	5.38	5.92

ที่มา: สำนักงานสถิติและเศรษฐกิจ กองเศรษฐกิจ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี 2537

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า มีการนำโคขุนเข้าสู่ตลาดภายในเพื่อการบริโภคโดยการนำเข้าโรงงานฆ่าสัตว์สูงมากกว่าการใช้แรงงานถึงอัตราส่วน 9.1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะของการผลิตทางด้านเกษตรเช่น การทำนา ในปัจจุบันจะมีการใช้แรงงานสัตว์อยู่มากเฉพาะในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น ส่วนในภาคอื่น ๆ มีการใช้แรงงานสัตว์น้อยลง

ตาราง 3.13 แสดงจำนวนโคขุนในตลาดภายในประเทศของประเทศไทย

ประเภทตลาด	จำนวนร้อยละโคขุนที่ส่งขายตลาด			
	ปี 2534	ปี 2535	ปี 2536	ปี 2537
ตลาดภายในเพื่อบริโภค	90.79	91.66	99.76	99.47
ตลาดภายในเพื่อใช้แรงงาน	9.21	8.34	10.34	9.53

ที่มา: สำนักงานสถิติ และเศรษฐกิจ กองเศรษฐกิจ กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ปี 2537

จากผลการวิเคราะห์ของวิถีการตลาด ดังกล่าวภายในประเทศนั้น ส่วนใหญ่ของตลาดผู้เลี้ยงโคขุน จะเข้าสู่ตลาดในกรุงเทพฯ อยู่ในปริมาณสูง เพราะมีผู้บริโภคสูง อีกประการหนึ่งโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์ส่วนมากตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ ประมาณร้อยละ 70 แสดงให้เห็นว่าตลาดภายในประเทศ จุดสุดท้ายของตลาดคือโรงฆ่าสัตว์กรุงเทพฯนั่นเอง

แต่สำหรับในตลาดต่างประเทศนั้น ยังมีอยู่จำนวนปริมาณน้อยเพราะประเทศที่รองรับผลผลิตโคขุน คือประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์เท่านั้น จึงทำให้ผู้ที่ทำการส่งตลาดนี้ได้จะต้องเป็นผู้ที่มีระบบการเลี้ยงที่ดี ผ่านการรับรองสถาบัน ควบคุมโรคระบาดสัตว์คือกองควบคุมโรคระบาดสัตว์ ของกรมปศุสัตว์เท่านั้น ถึงจะมีสิทธิ์ส่งขายได้วิธีการตลาดต่างประเทศส่วนใหญ่จึงมี

ผลิตโคขุนที่อยู่ในระบบการเลี้ยงสหกรณ์ร้อยละประมาณ 80 เพราะมีระบบการจัดการที่ดี และกลไกการตลาดมักถูกกำหนดจากผู้ซื้อในต่างประเทศเป็นส่วนมาก

3.4 โครงสร้างทางการตลาดของการเลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะการตลาดของโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่ก็เป็นเช่นเดียวกับตลาดของประเทศไทย คือมีการผลิตเพื่อส่งไปขายในตลาดภายในประเทศและตลาดภายนอกประเทศ

3.4.1 ตลาดภายใน

จากการรายงานของสำนักงานปศุสัตว์เขต 5 จังหวัดเชียงใหม่ ตามตาราง 3.12 แสดงให้เห็นว่าการตลาดภายในตลาดจังหวัดเชียงใหม่แบ่งออกเป็น 3 ตลาดคือ ตลาดนัดโค-กระบือ ตลาด โรงฆ่าสัตว์ และตลาดเพื่อใช้แรงงาน ซึ่งตลาดนัดโค-กระบือของจังหวัดเชียงใหม่มีอยู่ด้วยกัน 3 แห่ง คือ ตลาดนัดบ้านทุ่งฟ้าบด อำเภอสันป่าตอง, ตลาดต้นตู่ อำเภอสันกำแพง และตลาดแม่ย้อย และอำเภอสันทราย นอกจากนี้ยังมีโรงงานฆ่าสัตว์อยู่ถึงจำนวน 40 แห่ง เพื่อรองรับผลผลิตในโคขุนเข้าสู่ตลาดผู้บริโภคและโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์ 25 แห่ง

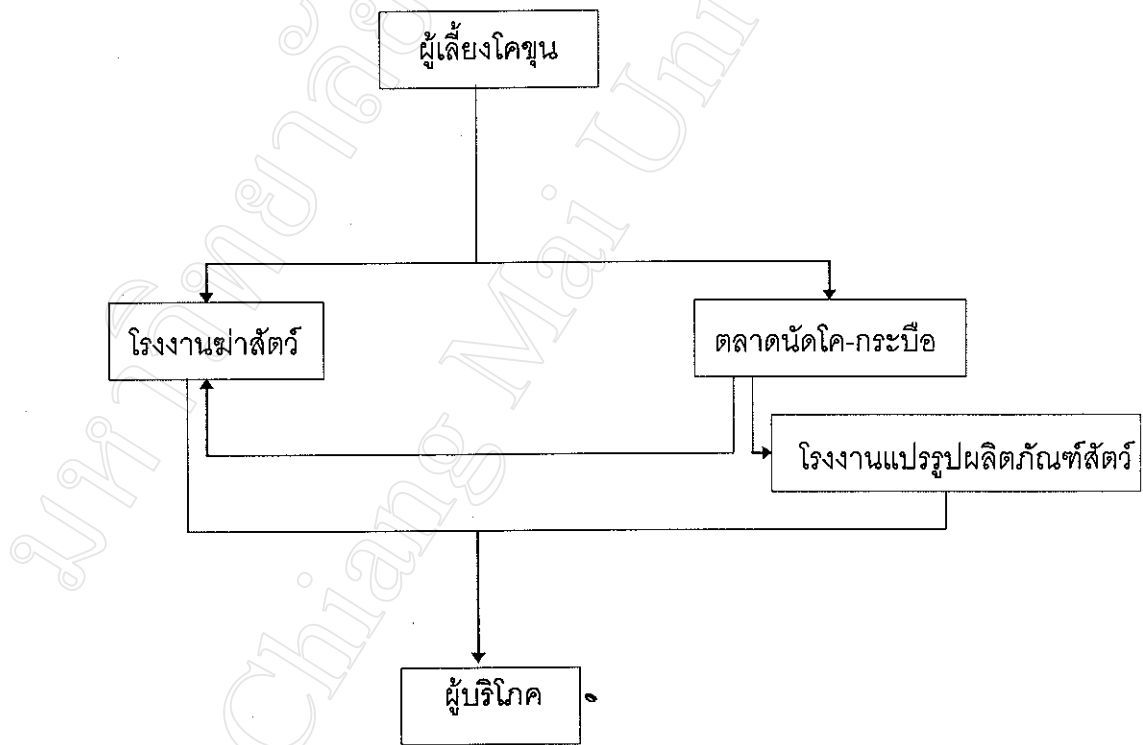
จากตาราง 3.13 แสดงให้เห็นว่า ตลาดเพื่อการบริโภคมีจำนวนสูงขึ้นในแต่ละปี เช่น โรงฆ่าสัตว์ ซึ่งในปี 2534 มีเพียงร้อยละ 34 และมาถึงปี 2537 มีจำนวนสูง ถึงร้อยละ 38 แต่ตลาดที่รองรับผลผลิตโคขุนมากที่สุด คือตลาดนัดโค-กระบือ ซึ่งมีส่วนแบ่งการตลาดประมาณร้อยละ 60 จะมีปริมาณขึ้นลงตามลำดับจำนวนผู้เลี้ยงโคขุนในแต่ละปีส่วนตลาดการใช้แรงงาน ลดลงจากปี 2535 มี ถึงร้อยละ 41.67 คือลดจากร้อยละ 12 เหลือเพียง ร้อยละ 7 ในปี 2536 มา เนื่องจากมีการใช้รถไถนา จำพวกรถแทรกเตอร์มากขึ้นและใช้แรงงานจากสัตว์ลดน้อยลง เหลือเพียงร้อยละ 3 ในปี 2537 โดยมีทิศทางหรือวิธีการตลาดตามรูป 3.1

ตาราง 3.14 แสดงปริมาณโคขุนในตลาดภายใน

ประเภทตลาด	จำนวนโคขุนในตลาด (ร้อยละ)			
	ปี 2534	ปี 2535	ปี 2536	ปี 2537
ตลาดนัดโค-กระบือ	58	52	61	59
โรงงานฆ่าสัตว์	34	36	32	38
เพื่อใช้แรงงาน	8	12	7	3

ที่มา: สำนักงานปศุสัตว์เขต 5 จังหวัดเชียงใหม่

รูปที่ 3.1 แสดงให้เห็นว่า พ่อค้าขายส่งในประเทศ จะมารับโคขุนจากผู้เลี้ยงแล้วส่วนหนึ่งจะนำไปขายในตลาดนัดโค-กระบือ อีกส่วนหนึ่งที่เหลือ จะนำส่งโรงงานฆ่าสัตว์ ในตลาดนัดโค-กระบือเป็นการจัดซื้อขายโคขุนโดยลักษณะ ถ้าคุณภาพของโคขุนมีสุขภาพสมบูรณ์และโครงร่างใหญ่ จะนำไปขายเข้าสู่โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์เพื่อที่จะนำไปผลิตสินค้า ที่ทำจากผลิตภัณฑ์โคขุน เช่นเนื้อโคตันและเนื้อโคอบใส่กระป๋อง เป็นต้น แต่ถ้าโคขุนมีสุขภาพไม่สมบูรณ์ขนาดเล็กหรือขนาดกลางจะถูกนำไปขายให้แก่โรงฆ่าสัตว์อีกครั้งหนึ่ง ตามรูป 3.1 ที่แสดงไว้แล้วก็จะนำสู่ผู้บริโภค ในภายหลัง

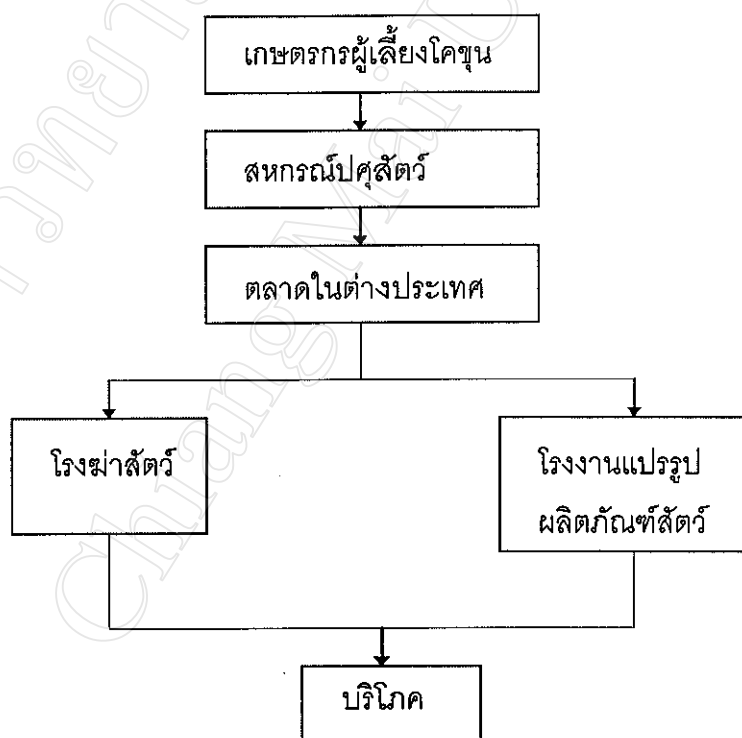

รูป 3.1 แสดงตลาดโคขุนภายในจังหวัดเชียงใหม่

โดยในจังหวัดเชียงใหม่มีตลาดนัดโค-กระบือ รองรับผลผลิตอยู่ 3 แห่ง คือตลาดแม่ยอย อำเภอสันทราย ตลาดต้นดู่ อำเภอสันกำแพง และตลาดนัดทุ่งฟ้าบด อำเภอสันป่าตอง และมีโรงงานฆ่าสัตว์อยู่ถึง 40 แห่ง และโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ส่วนอยู่ 25 แห่ง ซึ่งถือว่าเป็นตลาดภายใน ของจังหวัดเชียงใหม่ทั้งสิ้น

3.4.2 ตลาดต่างประเทศ

ในจังหวัดเชียงใหม่ มีการผลิตโคขุน เพื่อการส่งออกต่างประเทศ เพียง 2 อำเภอ คือ อำเภอพร้าว และอำเภอสันทราย ซึ่งอำเภอทั้งสองดังกล่าว ได้มีการเลี้ยงโคขุนทั้งระบบสหกรณ์ ปลูกสัตว์ และระบบเกษตรกรรายย่อย ในการผลิตโคขุนเหล่านี้ได้มีการนำส่งขายในต่างประเทศ บางส่วน ส่วนที่นำไปขายในต่างประเทศส่วนใหญ่จะเป็นโคที่เลี้ยงอยู่ในระบบสหกรณ์เท่านั้น ก็หมายถึงว่าเป็นโคของสมาชิกสหกรณ์ปลูกสัตว์นั่นเอง เนื่องจากระบบสหกรณ์มีการเลี้ยงและการดูแลควบคุมโรคได้เป็นอย่างดีอยู่ในเงื่อนไขของการส่งออก ของประเทศคู่ค้า ในที่นี้ได้แก่ประเทศ มาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ โดยเกษตรกรจะต้องนำผลผลิตที่เลี้ยงไว้คือโคขุนที่เลี้ยงอยู่ระยะ 3-4 เดือน จะต้องมีน้ำหนักตั้งแต่ 350 กก ขึ้นไป และผ่านการตรวจโรคระบาดสัตว์ปากและเท้าเปื่อยกับโรคแท้งติดต่อจากสัตว์แพทย์เป็นที่เรียบร้อยแล้วขายให้กับสหกรณ์ฯ และสหกรณ์จะนำไปขายส่งตลาดต่างประเทศต่อไปเพื่อนำสู่โรงงานฯ จนถึงผู้บริโภคอันดับสุดท้าย

รูป 3.2 แสดงตลาดโคขุนต่างประเทศ ของการเลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่

3.5 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงโคขุน

ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงมีอยู่ด้วยกันประเภทใหญ่ ๆ 2 ประเภท

ก. ปัจจัยอันเป็นองค์ประกอบภายใน เช่น

1. พื้นที่ดำเนินการเลี้ยง ใช้ทั้งเป็นที่พักสัตว์หรือกักสัตว์ในระหว่างการเลี้ยง ตลอดจนใช้เป็นที่พักแปลงหญ้า ในการปลูกพืชอาหารสัตว์
2. ทุนดำเนินการ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนจะต้องมีทุนดำเนินการในการซื้อพันธุ์สัตว์ ค่าโรงเรือนและอุปกรณ์, ค่าน้ำ, ค่าไฟฟ้า, ค่าวัตถุดิบอาหารสัตว์ต่าง ๆ ค่าขนส่ง และค่าयरักษาโรคระบาดสัตว์เป็นต้น
3. แรงงาน หากมีการเลี้ยงโคขุนจำนวนมากกว่า 10 ตัวขึ้นไป จำเป็นจะต้องจ้างแรงงานมาช่วยในการเลี้ยง เช่น การตัดหญ้า การให้อาหารและน้ำ, การจัดสุขาภิบาลในคอกสัตว์ ตลอดจนขนส่ง
4. วัตถุดิบอาหาร จะต้องการมีแหล่งวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่เพียงพอที่นำมาใช้ในการเลี้ยงโคขุน
5. พันธุ์สัตว์ จะต้องดำเนินการคัดเลือกพันธุ์ให้เหมาะสมกับการเลี้ยงและจำนวนตัวที่ใช้ในการเลี้ยงแต่ละรุ่น

ข. ปัจจัยอันเป็นองค์ประกอบภายนอก เช่น

1. ตลาดรองรับผลผลิตโคขุน ซึ่งรวมทั้งตลาดภายในประเทศเช่น ตลาดนัดโค-กระบือ, โรงฆ่าสัตว์, และโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์ตลอดจนตลาดต่างประเทศ ซึ่งมีผลต่อราคาซื้อขายของผลผลิต
2. แหล่งทุนดำเนินการ อาจจะมาจากการใช้ทุนส่วนตัว หรือทุนจากเงินกู้ของสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
3. การดูแลจากเจ้าหน้าที่ ในที่นี้หมายถึงได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่สัตวบาล และเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์และเป็นผลสืบเนื่องจากการได้ผ่านการรับ การฝึกอบรมด้วย
4. ภาวะโรคระบาดสัตว์ โรคที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคขุนส่วนมากได้แก่โรคบาดและเท้าเปื่อย และโรค แห้งติดตอ ซึ่งในการนำสัตว์ส่งต่างประเทศจำเป็นจะต้องผ่านการตรวจโรคนี้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และในระหว่างการเลี้ยงจะต้องได้รับการฉีดวัคซีน ป้องกันโรคเหล่านี้ด้วย

ในการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ของการเลี้ยงโคขุนนั้นได้ใช้ข้อมูลจากการสอบถามเกษตรกรอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 150 รายโดยให้คำจำกัดความว่า เกษตรกรผู้ที่ได้รับผลสำเร็จ จากการเลี้ยงโคขุนแล้วอย่างต่ำต้องได้กำไร ตั้งแต่ 2000 บาทขึ้นไป ทั้งนี้การวัดความสำเร็จดังกล่าวมาจากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ผลิตโคขุน พบว่าต้นทุนเฉลี่ยของการผลิตโคขุนต่อวันต่อตัว วันละ 22 บาท และมีกำไรสุทธิเฉลี่ยในการเลี้ยงโคขุนประมาณวันละ 25 บาทต่อตัว ฉะนั้นการเลี้ยงโคขุน ในระยะเวลา 4 เดือน หรือ 120 วัน จะมีกำไรต่อตัว เฉลี่ย

ตัวละ 2000 พันบาท เพราะหากต่ำกว่า 2000 บาทถือว่าไม่ต้นทุน เนื่องจากต้องเสียค่าโอกาสด้านเวลา และด้านพื้นที่ดำเนินการ ตลอดจนค่าใช้จ่ายในส่วนอื่น ๆ สูง

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการเลี้ยงโคขุน ได้แยกวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกนั้น จะเป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ส่วนที่สองจะเป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยภายใน และส่วนสุดท้ายจะเป็นการวิเคราะห์ เกี่ยวกับปัจจัยภายนอก

3.5.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรตารางที่ 3.14 แสดงให้เห็นว่า อายุของผู้เลี้ยงโคขุนที่ประสบความสำเร็จอยู่ในกลุ่มระหว่างอายุ 31-40 ปี มีอยู่ประมาณร้อยละ 40.0 ส่วนผู้ที่ประสบความสำเร็จรองลงมาอยู่ในกลุ่มระหว่างอายุ 41-50 ปี มีอยู่ประมาณร้อยละ 27.62 และสำเร็จน้อยที่สุดคือกลุ่มอายุมากกว่า 60 ปี มีอยู่ประมาณร้อยละ 1.90 ผู้ที่ไม่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคือกลุ่มอายุระหว่าง 51-60 ปี มีอยู่ประมาณร้อยละ 28.89 แสดงว่าผู้เลี้ยงโคขุนที่จะประสบความสำเร็จ ควรมีอายุอยู่ในระหว่าง 31-40 ปี และเป็นวัยทำงานที่มีประสิทธิภาพสูง

ส่วนพื้นฐานการศึกษาที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด คือระดับประถมศึกษา มีอยู่ร้อยละประมาณ 54.29 และประสบความสำเร็จน้อยที่สุด คือระดับปริญญาตรี มีอยู่ประมาณร้อยละ 62.22 ทำให้รู้ว่า ระดับการศึกษาสูง มิใช่เป็นสิ่งที่จะทำให้การเลี้ยงโคขุน สำเร็จเสมอไป แต่ที่มีระดับประถมศึกษาที่ไม่ประสบความสำเร็จ มีจำนวนมาก เพราะจำนวนผู้ประกอบการ ประมาณร้อยละ 56.67 เป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมนั่นเอง

สำหรับอาชีพก่อนการเลี้ยงโคขุน ผู้ที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด คือผู้ที่มีต้นทุนอาชีพด้านเกษตรกรรมมาก่อน มีอยู่ประมาณร้อยละ 59.05 ส่วนผู้ที่สำเร็จน้อยที่สุด คือกลุ่มข้าราชการมีอยู่เพียงประมาณร้อยละ 10.48 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มพนักงานอาชีพด้านการเกษตรกรรมมาก่อนมีประสิทธิภาพในการเลี้ยงโคขุนสูง กว่ากลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่ค่อยมีพื้นฐานการเลี้ยงมาก่อน จึงทำให้ผลสำเร็จมีจำนวนน้อย

ตาราง 3.15 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เลี้ยงโคขุนในอำเภอฟัวจังหวัดเชียงใหม่

	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	รวม
	(105)	(45)	(150)
ระดับอายุ (ปี)			
20-30	25 (23.81)	7 (15.56)	32 (21.33)
31-40	42 (40.0)	11 (24.44)	53 (35.33)
41-50	29 (27.62)	13 (28.89)	42 (28.0)
51-60	7 (6.67)	12 (26.67)	19 (12.67)
> 60	2 (1.90)	2 (4.44)	4 (2.67)
ระดับการศึกษา			
ประถม	57 (54.29)	28 (54.29)	85 (56.67)
มัธยม	32 (30.48)	10 (22.22)	42 (28.00)
ปวช., ปวส.	14 (13.33)	4 (8.89)	18 (12.0)
ปริญญาขึ้นไป	2 (1.91)	3 (6.67)	5 (3.33)
อาชีพก่อนการเลี้ยง			
เกษตรกร	62 (59.05)	10 (22.22)	72 (48.0)
ค้าขาย	32 (30.48)	23 (51.11)	55 (36.67)

ตาราง 3.15 (ต่อ) ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เลี้ยงโคขุนในอำเภอพร้าวจังหวัดเชียงใหม่

ระดับอายุ (ปี)	สำเร็จ (105)	ไม่สำเร็จ (45)	รวม (150)
รับราชการ	11 (10.48)	2 (4-44)	13 (8.67)
การเป็นสมาชิกสหกรณ์			
เป็น	63 (60.0)	12 (26.67)	75 (50.0)
ไม่เป็น	42 (40.0)	33 (73.33)	75 (50.0)

ที่มา : สสำรวจ

หมายเหตุ : จำนวนตัวเลขในวงเล็บหมายถึงจำนวนร้อยละผลสำเร็จดำเนินการโครงการ

3.5.2. ปัจจัยภายในที่มีผลสำเร็จต่อการเลี้ยงโคขุน จากตารางปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบภายใน ด้านพื้นที่ดำเนินการและการเลี้ยงโคขุนที่จะประสบผลสำเร็จสูง ควรจะเป็นพื้นที่ดำเนินการตั้งแต่ 5 ไร่ขึ้นไป ซึ่งจะมีผลสำเร็จสูงประมาณร้อยละ 60 เพราะการเลี้ยงโคขุนจำเป็นต้องใช้พื้นที่ในการปลูกพืชอาหารสัตว์และเป็นที่พักสัตว์พอสมควร ส่วนผู้สำเร็จต่ำสุด คือผู้เลี้ยงที่มีพื้นที่ดำเนินการน้อยกว่า 3 ไร่ เพราะไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน และมีความเสี่ยงที่จะไม่ประสบผลสำเร็จสูง ประมาณร้อยละ 53.33

แต่ทุนดำเนินการเลี้ยง ในแต่ละรุ่น ผู้ที่ประสบความสำเร็จสูงสุด คือกลุ่มที่ใช้ทุนดำเนินการตั้งแต่ 30,000 - 50,000 บาท มีอยู่ประมาณร้อยละ 59.05 และที่ใช้ทุนต่ำกว่า 30,000 บาท ซึ่งทำให้ผู้เลี้ยงโคขุนมีผลงาน ของความสำเร็จน้อยที่สุดมีอยู่ประมาณร้อยละ 14.29 และกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ มากที่สุด คือกลุ่มที่ใช้ทุน ตั้งแต่ 30,000 -50,000บาท ก็แสดงให้เห็นว่า กลุ่มการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกรอำเภอพร้าว มีการใช้ทุนดำเนินการเลี้ยงโคขุน อยู่ระดับ 30,000 - 50,000 มากที่สุด กว่ากลุ่มอื่น ๆ และทำให้รู้ว่า การเลี้ยงโคขุนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ทุนดำเนินการมิใช่ปัจจัยที่ชี้ขาดว่า จะมีผลสำเร็จมากน้อยประการใด แล้วแต่วิธีการดำเนินงาน ส่วนอื่นๆ มาประกอบอีกด้วย นอกจากนี้ กลุ่มที่ประสบความสำเร็จสูงสุดส่วนมากใช้ต้นทุนการซื้ออาหาร ในการเลี้ยงแต่ละรุ่น อยู่ระหว่าง 4,000-8,000 บาท ซึ่งมีอยู่ถึงร้อยละ 48.57 และ

ผู้สำเร็จส่วนมากจะต้องใช้อาหารชั้นตั้งแต่ 2.5 กิโลกรัม ขึ้นไป ซึ่งจะทำให้มีผลสำเร็จสูงถึงร้อยละ 96.20

ส่วนพันธุ์สัตว์ที่เลี้ยง มีส่วนสำคัญ ในการเลี้ยงโคขุนมาก เพราะอัตราการเจริญเติบโตในแต่ละสายพันธุ์ แตกต่างกันไป ซึ่งผู้ที่เลี้ยงพันธุ์ผสม จะประสบความสำเร็จสูงกว่า การเลี้ยงพันธุ์พื้นเมือง มีประมาณร้อยละ 57.14 แต่ผู้ที่เลี้ยงโคขุนพันธุ์พื้นเมือง จะทำให้มีผลสำเร็จ เพียง 42.86 เท่านั้น และเลี้ยงต่อการ ไม่ประสบความสำเร็จประมาณร้อยละ 86.67 ซึ่งถือว่าสูงมาก เพราะฉะนั้นการเลี้ยงโคขุนจะให้ผลสำเร็จสูง ควรจะเลี้ยงพันธุ์ลูกผสม และจากการศึกษา พบว่าสายพันธุ์ขาว-ลำพูน มีส่วนประสบความสำเร็จประมาณร้อยละ 11.44 เท่านั้น

นอกจากนี้การจ้างงานที่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการเลี้ยงผู้ที่มีการจ้างแรงงานมาช่วยดำเนินการเลี้ยงโคขุน มีส่วนที่จะไม่ประสบความสำเร็จประมาณร้อยละ 31.71 และมีส่วนจะประสบผลสำเร็จเพียง ประมาณร้อยละ 2.86 ฉะนั้นการเลี้ยงโคขุนระยะสั้น 3-4 เดือนนี้ ไม่ควรจะมีการจ้างแรงงาน เนื่องจากเลี้ยงต่อการขาดทุน

ส่วนจำนวนโคขุนที่ใช้ในการเลี้ยง มีส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดผลความสำเร็จในการเลี้ยงสูง พบว่าผู้เลี้ยงที่ประสบความสำเร็จสูง มีการเลี้ยงอยู่ในกลุ่ม 6-10 ตัว มีผลความสำเร็จอยู่ถึงร้อยละ ประมาณ 47.62 และที่สำเร็จน้อยที่สุด คือกลุ่มที่เลี้ยงมากกว่า 10 ตัว ขึ้นไป เพราะการเลี้ยงโคขุนจำนวนมากระยะเวลาสั้น อาจดูแลไม่ทั่วถึง ทำให้โคโตช้า

เกี่ยวกับการให้อาหารในระหว่าง การเลี้ยงโคขุนนั้น มีส่วนสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างโปรตีนในกล้ามเนื้อให้โตเร็ว หากเกษตรกรรายใด ขาดการให้อาหารชั้น ในการเลี้ยงโคขุนแล้วจะทำให้โคโตเร็ว และไม่มีไขมันแทรกในเนื้อ ซึ่งจากวิธีการศึกษาพบว่าเกษตรกรให้อาหารชั้นต่ำกว่า 2.5 กก.ต่อวันต่อตัว จะไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ ประมาณร้อยละ 51.11 แต่ถ้ามีการให้อาหารชั้นให้กินวันละ 2.5 กิโลกรัม ขึ้นในต่อตัว จะมีผลความสำเร็จ ประมาณร้อยละ 96.20 ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการให้อาหารชั้นให้โคกิน ในแต่ละวันมีส่วนสำคัญในการสร้างโปรตีนเนื้อสัตว์มากและก่อให้เกิดผลกำไรตอบแทนสูง ส่วนระบบการเลี้ยงก็มีส่วนช่วยในการเลี้ยงโคขุนให้สำเร็จมากขึ้น โดยเฉพาะการเลี้ยงแบบระบบสหกรณ์ มีผลสำเร็จสูงเพราะมีระบบการเลี้ยงเป็นขั้นตอน ขบวนการผลิตอยู่ในความควบคุมจากเจ้าหน้าที่เป็นอย่างดี ซึ่งสมาชิกสหกรณ์โคขุนของอำเภอพร้าวมีผลสำเร็จของการเลี้ยงประมาณร้อยละ 60 แต่เกษตรกรรายย่อยมีเพียงร้อยละ 40 เท่านั้นเอง และการเลี้ยงระบบสหกรณ์จะมีผล ไม่ประสบความสำเร็จประมาณร้อยละ 26.67 ส่วนเกษตรกรรายย่อยมีผลไม่ประสบความสำเร็จประมาณร้อยละ 73.33 ฉะนั้นการเลี้ยงโคขุนของสมาชิกสหกรณ์ปศุสัตว์ จึงมีผลตอบแทนดีกว่ากลุ่มเกษตรกรรายย่อย

ตาราง 3.16 องค์ประกอบภายในที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงโคขุน

รายการ	สำเร็จ (105)	ไม่สำเร็จ (45)	รวม (150)
พื้นที่ดำเนินการ (ไร่)			
น้อยกว่า 3	16 (15.24)	24 (53.33)	40 (26.67)
ตั้งแต่ 3-5	26 (24.76)	10 (22.22)	36 (24.0)
> 5	63 (60.0)	11 (24.44)	74 (49.33)
รายการทุนดำเนินการ(บาท)			
10,000-30,000	15 (14.29)	7 (15.56)	22 (14.67)
30,000-50,000	62 (59.05)	22 (48.89)	84 (56.0)
> 50,000	28 (26.67)	26 (35.56)	44 (29.33)
ทุนดำเนินการต้นทุนอาหารต่อรุ่น (บาท)			
4,000-8,000	51 (48.57)	7 (15.56)	58 (38.66)
8,000-10,000	24 (22.86)	15 (33.37)	39 (20.0)
10,000-20,000	25 (23.81)	18 (40.0)	43 (28.66)
>20,000	5 (4.76)	5 (11.07)	10 (6.68)

ตาราง 3.16 องค์ประกอบภายในที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงโคขุน

รายการ	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	รวม
ชนิดพันธุ์			
ลูกผสม	60 (57.14)	6 (13.33)	66 (44.0)
พื้นเมือง	45 (42.86)	39 (86.67)	84 (56.0)
สายพันธุ์ชนิดสัตว์			
อเมริกันบรามันท์	54 (51.42)	7 (15.56)	61 (40.66)
ฮินดูบราซิล	17 (16.19)	6 (13.33)	23 (15.30)
ซีบูรี	22 (20.95)	18 (40.0)	40 (26.67)
ขาวลำพูน	12 (11.44)	14 (01.11)	26 (17.34)
การจ้างงาน			
จ้าง	3 (2.28)	14 (31.77)	17 (11.33)
ไม่จ้าง	102 (97.14)	31 (68.89)	113.3 (88.67)
จำนวนโคขุนที่เลี้ยงต่อรุ่น			
3-5	31 (29.52)	19 (40.22)	50 (33.33)
6-10	50 (47.62)	16 (35.56)	66 (44.0)
> 10	24 (22.86)	10 (22.22)	34 (22.67)

ตาราง 3.16 (ต่อ) องค์ประกอบภายในที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงโคขุน

รายการ	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	รวม
การให้อาหารชั้น ต่ำกว่า 2.5 ก.ก.	4 (3.80)	23 (51.11)	27 (18.0)
2.5 ก.ก. ขึ้นไป	101 (96.20)	22 (22.22)	213 (82.20)

ที่มา : สํารวจ

หมายเหตุ ; จำนวนตัวเลขในวงเล็บ หมายถึงจำนวนร้อยละผลสำเร็จดำเนินการโครงการ

3.6 ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จการเลี้ยงโคขุน

องค์ประกอบภายในอันได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับการตลาด แหล่งทุนดำเนินการ การดูแลจากเจ้าหน้าที่ ทั้งสัตวแพทย์ และเจ้าหน้าที่สัตวบาล ตลอดจนภาวะโรคระบาดสัตว์นั้น พบว่า ตลาดโคขุนที่รองรับผลผลิตของผู้เลี้ยงโคขุนนั้น ตลาดภายในประเทศจัดเป็นตลาดที่รองรับผลผลิตโคขุนจากเกษตรกร รายย่อยเป็นส่วนใหญ่หรือจากสมาชิกสหกรณ์ที่คัดโคทิ้งเนื่องจากน้ำหนักไม่ถึง 350 กิโลกรัม และไม่สามารถส่งไปต่างประเทศได้ตามเงื่อนไขการตลาดนั้น ซึ่งตลาดภายในนี้ จะมีส่วนให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน มีผลสำเร็จ ประมาณร้อยละ 32.38

ส่วนตลาดภายในต่างประเทศนั้นจัดตลาดเป็นที่ยอมรับผลผลิตโคขุนจากสมาชิกสหกรณ์ปศุสัตว์เท่านั้น เนื่องจากเป็นเงื่อนไขต่างประเทศเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขในการรับซื้อไว้ เพราะเชื่อในระบบการผลิต ซึ่งตลาดนี้จะมีผลให้ผู้เลี้ยงประสบความสำเร็จสูงถึงร้อยละ 67.62 และตลาดต่างประเทศของผู้เลี้ยงโคขุนของจังหวัดเชียงใหม่ มีเพียงประเทศมาเลเซีย และประเทศสิงคโปร์เท่านั้น

เกี่ยวกับแหล่งต้นทุนที่ดำเนินการใช้ทุนส่วนตัวของเกษตรกรมาดำเนินการเลี้ยงโคขุนนั้น จะมีผลสำเร็จสูงประมาณร้อยละ 51.43 และมีส่วนที่จะไม่ประสบผลสำเร็จ เพียงร้อยละประมาณ 11.11 แต่ถ้าเกษตรกรกู้มาจากสถาบันการเงินจะมีส่วนที่จะประสบผลสำเร็จ เพียงร้อยละ 48.57 และไม่ประสบผลสำเร็จสูงถึงประมาณร้อยละ 88.89 เพราะต้องเสียค่าดอกเบี้ยนั่นเองฉะนั้นใช้ทุนส่วนตัวดำเนินการ จะมีผลสำเร็จมากที่สุด

แต่สำหรับการได้รับความดูแลจากเจ้าหน้าที่ซึ่งในที่นี้ หมายถึง เจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ และเจ้าหน้าที่สัตวบาล ในด้านการสุขาภิบาลสัตว์ การให้อาหารสัตว์ การรักษาพยาบาล สัตว์ตลอดจนการอบรมด้านบริการด้านปศุสัตว์ เป็นต้น พบว่า ผู้ที่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจาก เจ้าหน้าที่สม่ำเสมอ จะมีผลสำเร็จถึงประมาณร้อยละ 80.95 ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมด้านปศุสัตว์ แล้วจะมีผลสำเร็จประมาณร้อยละ 81.91 เพราะการเลี้ยงโคขุนถ้ามีพื้นฐานการเลี้ยงที่ดีมาก่อน และได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่แล้วจะมีผลสำเร็จสูง ซึ่งผู้ที่ไม่ได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่มี ผลสำเร็จเพียงประมาณร้อยละ 24.44 และมีส่วนไม่สำเร็จประมาณร้อยละ 75.56 ส่วนมากมัก ได้แก่ กลุ่ม เกษตรกรรายย่อยเพราะสมาชิกสหกรณ์ส่วนมากผ่านการอบรมมาแล้ว

ส่วนปัจจัยเกี่ยวกับภาวะโรคระบาดสัตว์ นั้น พบว่าโรคระบาดสัตว์ที่เป็นปัญหาอุปสรรค ในการเลี้ยงโคขุน ได้แก่ โรคปากและเท้าเปื่อย และโรคแท้งติดต่อ ซึ่งจะต้องได้รับการฉีดวัคซีน ป้องกันโรคเหล่านี้เป็นอย่างดีสม่ำเสมอ ทุกครั้งที่มีการเลี้ยง และเกษตรกรที่นำโคขุนฉีดป้องกันโรคทั้ง สองดังกล่าวจะมีผลสำเร็จถึงประมาณร้อยละ 98.09 และผู้ที่ไม่ได้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรค เหล่านี้มาก่อนจะมีผลสำเร็จเพียงร้อยละ 1.19 เพราะเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคระบาด เหล่านี้สูง ฉะนั้นภาวะโรคระบาดสัตว์จึงเป็นปัจจัยภายนอกที่มีความสำคัญต่อการเลี้ยงโคขุนเป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้นเกษตรกรรายย่อยที่ขาดการดูแลจากเจ้าหน้าที่และโคที่เลี้ยงไม่ได้ การฉีดวัคซีนป้องกันโรค ระบาดสัตว์แล้วมีอัตราเสี่ยงต่อการขาดทุนสูง

ตาราง 3.17 ปัจจัยองค์ประกอบภายนอกที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จ

	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	รวม
	(105)	(45)	(150)
การตลาด			
ภายในประเทศ	34	33	67
	(32.38)	(73.33)	(44.67)
ภายนอกประเทศ	71	12	83
	(67.62)	(26.67)	(55.33)
แหล่งเงินทุน			
ส่วนตัว	54	5	59
	(51.43)	(11.11)	(55.33)
กู้จากสถาบันการเงิน	51	40	91
	(48.57)	(88.99)	(60.67)

ตาราง 3.17 (ต่อ) ปัจจัยองค์ประกอบภายนอกที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จ

	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	รวม
	(105)	(45)	(150)
การฝึกอบรม			
ได้รับการฝึกอบรม	86	23	109
	(81.91)	(51.11)	(72.67)
ไม่ได้รับการฝึกอบรม	19	22	41
	(18.10)	(48.89)	(27.33)
การดูแลรักษาเจ้าหน้าที่			
ได้รับ	85	11	96
	(80.95)	(24.44)	(64.0)
ไม่ได้รับ	20	24	54
	(19.05)	(75.56)	(36.0)
ฉีดวัคซีนป้องกัน			
โรคระบาดระบาด			
ได้รับการฉีดวัคซีน	103	34	137
	(98.09)	(75.56)	(91.33)
ไม่ได้รับการฉีดวัคซีน	2	11	13
	(1.91)	(24.44)	(8.67)

ที่มา : สํารวจ

หมายเหตุ : จำนวนตัวเลขในวงเล็บหมายถึงจำนวนร้อยละของผู้ประกอบการ